

knowledge without boundaries

Programowanie nauki czytania w językach plemiennych Zambii

Projekt Biblioteczny Lubuto (LLP)

Lusaka, Zambia, marzec 2011 r.

Uczeń korzystający z laptopa z programu One laptop per child przekazanego dla potrzeb programu nauki czytania realizowanego przez Projekt Biblioteczny Lubuto.

Niniejsze studium przypadku powstało na podstawie informacji dostarczonych w marcu 2011 r. przez Projekt Biblioteczny Lubuto. Studium zostało opracowane przez EIFL-PLIP dla potrzeb procesu powielania doświadczeń w ramach Programu Nowatorskich Rozwiązań dla Bibliotek Publicznych (PLIP).

STRESZCZENIE

NOWATORSKI POMYSŁ

Korzystanie z technologii przy opracowywaniu programów (ćwiczeń) służących do uczenia dzieci czytania w języku ojczystym (plemiennym).

PROJEKT

Dzieci najefektywniej uczą się czytać w swoim języku ojczystym, a umiejętność czytania można przenieść na język angielski i inne języki, gdy mają one już za sobą dobry początek w swoim pierwszym języku. Projekt Biblioteczny Lubuto (ang. Lubuto Library Project, LLP) opracowuje programy (ćwiczenia) na komputerze, aby uczyć zambijskie dzieci czytania w języku ojczystym. Programy opracowywane są przez nauczycieli i uczniów, którzy korzystają z komputerów dostarczanych przez organizację OLPC (ang. One Laptop per Child – „Laptop dla każdego dziecka”) oraz języka programowania Etoys stanowiącego oprogramowanie typu Open Source.

NAJWAŻNIEJSZE OSIĄGNIĘCIA

Współpraca pomiędzy młodymi ludźmi i nauczycielami uczącymi czytania przy opracowywaniu programów do wczesnej nauki czytania, które obecnie są analizowane i testowane z dziećmi uczącymi się czytać.

Od lewej do prawej: nauczyciele uczący czytania - Miriam Banda, Nchimunya Musole i Betty Chocha - pracują w każdą sobotę na laptopach OLPC XO-1.5, tworząc programy do nauki czytania w języku programowania Etoys.

STUDIUM PRZYPADKU – PROGRAMOWANIE NAUKI CZYTANIA W JĘZYKACH PLEMIENNYCH ZAMBII

WPROWADZENIE

Zambia to jeden z najbiedniejszych krajów na świecie. Żyje w nim dużo sierot i dzieci zmarginalizowanych, niechodzących do szkoły. Ich liczba stale rośnie, co powoduje wysokie wskaźniki analfabetyzmu. W 2002 r. zniesiono czesne dla szkół podstawowych, ale dla sierot i dzieci zmarginalizowanych nadal istnieją poważne bariery edukacyjne. Biblioteki mogą zapewnić przestrzeń do czytania na głos, pozwalającą dzieciom na kontakt z literaturą. Czytanie na głos ma zasadnicze znaczenie dla rozwoju słownictwa i struktur językowych, rozumienia pojęć i tematów. Jednakże nie jest ono skutecznym sposobem rozwijania u dzieci umiejętności związanych z czytaniem (znajomości fonemów, sposobu zapisu i wymowy w językach zambijskich, rozpoznawania wyrazów), które wymagają stosowania metod nauczania formalnego.

Afrykańskie programy rozwoju bibliotek, a nawet programy zapewniania darmowych książek są wprawdzie często uważane za programy „nauki czytania”, ale samo udostępnianie książek nie przyczynia się do eliminowania analfabetyzmu. Dzieci muszą być uczone czytania. Badania przeprowadzone w Zambii i innych miejscach Afryki wykazały znaczenie wczesnego nabycia umiejętności czytania w języku ojczystym dziecka. [Ogólną prezentację tych badań znaleźć można w opracowaniu pt. „Language of Instruction and the Quality of Basic Education in Zambia” [„Język nauczania i jakość kształcenia podstawowego w Zambii”], przygotowanym w 2004 r. dla potrzeb dokumentu UNESCO, zatytułowanego „Education for All Global Monitoring Report” [„Raport z monitoringu Światowego Programu Na Rzecz Kształcenia”].]

Dzieci najefektywniej uczą się czytać w ich języku ojczystym, a umiejętności czytania można z powodzeniem przenieść na język angielski i inne języki, gdy dzieci mają już za sobą dobry początek we własnym języku ojczystym. Zambia zmieniła swoją politykę edukacyjną i stworzyła program nauczania czytania w siedmiu głównych językach zambijskich. Jednakże rosnący udział ludzi młodych w liczbie ludności w Zambii, wysokie koszty druku i wydawania przewidzianych programem książek oraz brak wyszkolonych nauczycieli i dostępnych szkół spowodowały, że nauczanie czytania w języku ojczystym pozostaje poza zasięgiem dużej liczby zambijskich dzieci.

OPIS PROJEKTU

Projekt Biblioteczny Lubuto dociera do dzieci, które nie chodzą do szkoły i pomagają im w nauce czytania za pomocą programów czytania na głos i opowiadania historyjek, jednakże nie są dostępne narzędzia do nauki czytania w językach zambijskich. Młodzież korzystająca z laptopów edukacyjnych XO otrzymanych od organizacji One Laptop Per Child w bibliotekach objętych pomocą Projektu Bibliotecznego Lubuto wraz z doświadczonymi nauczycielami prowadzącymi naukę czytania w językach zambijskich została przeszkolona w korzystaniu z dostarczonych przez OLPC aplikacji Etoys i stworzyła programy do nauki wczesnego czytania w językach zambijskich. Programy w formie ćwiczeń przeznaczonych dla dzieci zostaną udostępnione na laptopach w bibliotekach Lubuto oraz za pośrednictwem strony internetowej Projektu Bibliotecznego Lubuto (www.lubuto.org), aby stanowić inspirację do tworzenia podobnych programów w innych krajach i językach afrykańskich.

WDRAŻANIE – WYZWANIA I SUKCESY

Praca zespołowa

Pierwotny plan projektu zakładał, że będzie potrzebnych sześć osób do zaprojektowania programów – trzech przedstawicieli młodzieży, którzy regularnie korzystają z biblioteki i trzech nauczycieli. Korzystanie z nauczycieli jako projektantów okazało się być ambitnym zadaniem, ponieważ umiejętności związane z obsługą komputera u zaangażowanych nauczycieli czytania w językach zambijskich były minimalne i nie mieli oni wcześniejszego doświadczenia w pracy na komputerach edukacyjnych OLPC. Młodzi ludzie wybrani do pracy nad projektem byli częstymi użytkownikami w ramach Projektu Bibliotecznego Lubuto, a niektórzy z nich pomagali w prowadzeniu codziennego programu OLPC oferowanego w bibliotece. Byli oni dobrze zaznajomieni z laptopami, więc szybko i łatwo przyswoili sobie posługiwanie się aplikacją Etoys.

Dzięki połączeniu technicznych umiejętności uczniów z doświadczeniem nauczycieli specjalizujących się w nauczaniu czytania w ramach projektu zostały utworzone zespoły uczniowsko-nauczycielskie, których zadaniem było stworzenie programów. Wkrótce zespoły te opracowywały programy i przekładały państwowy program nauki czytania na format lekcji czytania dostępny do nauki na komputerze.

Wykorzystanie talentu młodzieży

Ponieważ programy mają być wykorzystywane jako narzędzia do nauczania dzieci, które nie umieją jeszcze czytać, ważne było nadanie im interesującej i atrakcyjnej dla nich formy.

Dodanie do lekcji ciekawych elementów graficznych uczyniłoby je zachęcającymi i bardziej efektywnymi. Jeden z naszych doradców technicznych zalecił wykorzystanie ogólnej grafiki komputerowej z Internetu. Jednakże Projekt Biblioteczny Lubuto we wszystkich swoich programach kładzie nacisk na stosowanie metod właściwych dla danej kultury i chciał, aby obrazy wykorzystywane w tym projekcie odzwierciedlały świat dzieci, które miały korzystać z tych programów. W związku z tym zwróciliśmy się do kolejnych utalentowanych młodych użytkowników biblioteki z prośbą o stworzenie oryginalnej grafiki komputerowej. Uczestnicy LubutoArts współpracowali ściśle zespołami projektantów projektu nad stworzeniem sztuki, która miała być wykorzystana w programach.

„To dobry projekt. Zachęca on dzieci do czytania we własnym lokalnym języku... Umożliwia im wyrażanie siebie. Myślę, że gdyby pojawiło się więcej organizacji pozarządowych, które zrobiłyby to samo, aby uczyć czytania w lokalnych językach, to byłoby dobrze”.

- Zambijski nauczyciel czytania, twórca projektu

Pokonywanie technicznych przeszkód

Jednym z największych wyzwań dla projektu było pokonanie ogromnych przeszkód technicznych. Młodzież korzystająca z programu Lubuto znała już wprawdzie otrzymane od OLPC laptopy edukacyjne XO, ale ani ona, ani nauczyciele nigdy nie korzystali z aplikacji Etoys. W ramach projektu zaplanowano zaangażowanie konsultanta z USA mającego duże doświadczenie w świadczeniu pomocy i prowadzeniu szkoleń dotyczących aplikacji. Jednakże z uwagi na to, że była nam potrzebna znajomość lokalnego kontekstu, w dużym stopniu korzystaliśmy z pomocy lokalnego konsultanta ds. programowania, który przeprowadził obszerne szkolenie dla zespołów projektantów, aż poczuli się oni komfortowo w samodzielnym tworzeniu programów.

Ponadto musieliśmy przezwyciężyć problemy, takie jak zepsute mikrofony i zawieszające się komputery. Konsultant techniczny projektu okazał się niezbędny przy rozwiązywaniu tego typu kłopotów, świadcząc przy wielu okazjach pomoc na odległość. Opracował on również tablicę abecadła z literami Bemba, która stanowi pierwszą lekcję dla dzieci zaczynających naukę czytania przy pomocy tych programów.

STRATEGIE, TAKTYKI I NARZĘDZIA

Korzystanie z fachowej wiedzy i mocnych stron uczestników

Całemu wdrażaniu projektu towarzyszyło wiele sukcesów i wyzwań. Mieliśmy znaczne trudności techniczne z laptopami edukacyjnymi OLPC oraz z dostosowaniem się do krzywej nauczania z wybraną przez nas aplikacją Etoys. Kluczem to pokonania tych przeszkód było wykorzystanie mocnych stron osób pracujących nad projektem - zarówno uczniów, jak i nauczycieli oraz konsultantów z zewnątrz.

Budowanie zespołów i korzystanie z sieci

Dwoje oddanych nauczycieli czytania w językach zambijskich, którzy tworzyli i projektowali programy, pracowało niestrudzenie i z pasją. Chociaż na początku z wahaniem podchodzili do korzystania z komputerów, to umożliwienie im pracy w parze z młodymi programistami pomogło im zdobyć pewność siebie. Nauczyciele przychodzą co tydzień z przygotowanymi planami lekcji, a następnie pracują z młodzieżą nad ich wdrożeniem. Nauczyciele mają duże doświadczenie w uczeniu dzieci czytania i opracowali plan stopniowej nauki (zaczynając od abecadła, a następnie przechodząc do tworzenia zdań/historyjek), oparty na opublikowanym państwowym programie nauczania czytania, w celu ustalenia kolejności tworzenia programów. Ewaluator programów, doświadczony pracownik rządowego Centrum ds. Opracowywania Programów Nauczania, był stale pod wrażeniem treści programu, wykrzykując: „No, no!, te są świetne!”

Oprócz doświadczenia nauczyciele wnieśli ze sobą świetne kontakty. Byli w stanie znaleźć innych nauczycieli-pasjonatów, chętnych do służby na rzecz projektu w charakterze tłumaczy języków Bemba, Lunda-Ndembu, Luvale, Kiikaonde, Lozi i Tonga. Nie tylko tłumaczyli oni programy, ale również dostarczali własnych pomysłów na to, jak udoskonalić programy opracowane pierwotnie w języku Nyanja. Był to wysiłek grupowy, a wymiana była zawsze produktywna i konstruktywna.

NAJWAŻNIEJSZE KORZYŚCI I SUKCESY

Korzyści dla młodzieży

Dzięki pracy nad projektem młodzież zaangażowana w zespołach projektantów mogła zarobić pieniądze na opłacenie chesnego. Pomagając nauczycielom zyskała ona ogromne poczucie pewności siebie, mogła wrócić do szkoły i nauczyła się umiejętności związanych z czytaniem w lokalnym języku.

„Podoba mi się sposób, w jaki piszemy z nauczycielami ten projekt.

Dobrze jest pracować z nauczycielami, ponieważ oni mi pomagają. A ja lubię pomagać nauczycielom – pomagam im w obsłudze laptopa i korzystaniu z Etoys. Nauczyłem się czytać w językach Nyanja i Bemba. Dzięki...za to, że pomogliście mi pójść do szkoły”.

- Młody członek zespołu projektantów

Młodzież pracująca przy LubutoArts zdobyła też ważne umiejętności. Ten rodzaj pracy stanowił dla niej nowy środek, a śledzenie jej postępów jako amatorów-grafików było zdumiewającym doświadczeniem.

„Przed tym programem po prostu siedziałem. Kiedy zacząłem pracę przy nim, znalazłem zajęcia, których wykonywanie rozważam w przyszłości. Dużo się nauczyłem”.

- Młody artysta

Młodzież ta dostała również wynagrodzenie za swoją pracę, dzięki czemu mogła wrócić do szkoły.

Korzyści dla nauczycieli

Nauczyciele rozwinęli się, wykorzystując swoje kwalifikacje jako instruktorzy nauki czytania na nowej platformie i zdobyli cenne umiejętności związane z obsługą komputera.

„Zupełnie nie umiałem obsługiwać komputera! A teraz wiem... a dzieciaki są bardzo pomocne i bardzo miłe”.

- Nauczyciel

OCENA EFEKTÓW

Obecnie dokonujemy oceny oddziaływania projektu i testujemy programy z dziećmi, które uczą się czytać. Powodzenie programów będzie zależało od postępów dzieci w nauce czytania. Użyjemy standardowych metod oceny pracy na lekcjach, stosowanych przez nauczycieli lokalnych szkół.

WNIOSKI

Więcej czasu na kwestie techniczne i szkolenia

Wykorzystywane w programie laptopy edukacyjne OLPC stanowią popularne wyposażenie wszystkich bibliotek objętych programem Lubuto, a dzieci uważają, że korzystanie z nich jest łatwe. Jednakże na początku wdrażania projektu można było poświęcić więcej czasu, aby pokonać różne przeszkody techniczne, szczególnie popracować nad włączeniem dźwięku – podstawowego elementu w nauczaniu dzieci czytania.

Pasja dla projektu

Kluczem do powodzenia projektu byli uczestniczący w nim ludzie. Angażując nauczycieli-pasjonatów w dziedzinie czytania oraz dzieci, które już korzystały z programów biblioteki, umożliwiliśmy im stworzenie czegoś, co przynosi korzyść nie tylko najbardziej narażonym na wykluczenie dzieciom w ich kraju, lecz także – potencjalnie - innym krajom, w których również używa się wielu lokalnych języków.